

й трудового колективу взагалі. По-четверте, основними стадіями процесу управління персоналом виступають такі комплекси активних дій, як підбір і збереження кадрового складу, ефективне використання професійного потенціалу останнього. По-п'яте, змістом цілеспрямованого процесу управління персоналом виступає система організаційних, економічних, соціальних, психологічних заходів, необхідних в першу чергу для створення найоптимальніших умов для функціонування кадрового елементу організації, підприємства або установи.

Системне взаємоузгодження суттєвих ознак і властивостей досліджуемого соціально-організаційного процесу, розміщення їх у синхронному вигляді по змістовно-структурним клітинкам явища управління персоналом дозволяє окреслити його наступне поняття: «Управління персоналом – це цілеспрямований процес впливу на кадровий елемент підприємства, установи, організації, характеризуемий створенням системи найоптимальних організаційних, соціальних, економічних і психологічних умов для його підбору, збереження та ефективного використання».

Список літератури:

1. Шекшня С.В. Управление персоналом современной организации: Учебно-практическое пособие. М., 1998. 2. Иванов Е.А. Логика: Учебник. М., 1998. 3. Кнорринг В.И. Искусство управления: Учебник. М., 1997. 4. Журавлев П.В., Карташов С.А., Маусов Н.К., Одегов Ю.Г. Технология управления персоналом. Настольная книга менеджера. М., 1999. 5. Бандурка О.М., Соболев В.О. Теорія та методи роботи з персоналом в органах внутрішніх справ: Підручник. Х., 2000. 6. Управление персоналом организации: Учебник /Под ред. А.Я.Кибанова. М., 1997. 7. Управление персоналом: Учебник для вузов /Под ред. Т.Ю. Базарова, Б.Л. Еремина. М., 1998.

Надійшла до редколегії 11.10.2000

С.О. Кузніченко, ад'юнкт каф. адмін. права та адмін. діяльності ОВС Ун-ту внутр. справ

Підготовка працівників ОВС до дій у надзвичайних ситуаціях: РЕЗУЛЬТАТИ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Останніми роками стала помітною тенденція до зростання кількості, масштабів та тяжкості небезпечних аномальних явищ техногенного і природного характеру, які спричиняють невідворотні порушення у сфері екології та позначаються на стійкості функціонування об'єктів економіки, безпеці держави та населення. Про це свідчать найбільша катастрофа на ЧАЕС, аварія на очисних спорудах в 1995 р. в м.Харкові, катастрофічний паводок 1998 р. в Закарпатті та ін.

Загальна оцінка техногенної та природної небезпеки в державі проводиться опосередковано через кількісний аналіз виникнення надзвичайних ситуацій (далі – НС) різного рівня та характеру. З метою підвищення якості контролю за станом безпеки в державі Кабінетом Міністрів України

затверджено державний класифікатор надзвичайних ситуацій, якій містить в собі чіткі ознаки конкретних НС всіх класів і рівнів [1]. Всю статистику відносно виникнення та протікання НС веде МНС України згідно з закріпленими повноваженнями.

Розглянемо стан техногенно-природної безпеки, який склався в останні роки в Україні. З аналізу звітів МНС видно, що в Україні щорічно виникає від 700 до 1200 НС техногенного і природного характеру (1997 р. – 1203), серед яких загальнодержавного рівня від 1 до 2%, регіонального рівня від 10 до 16%, місцевого рівня від 15 до 32%, об'єктового рівня від 50 до 65%, в яких щорічно гине понад 500 чоловік (в 1998 р. – 796 чоловік). НС техногенного характеру трапляються в два рази більше, ніж НС природного характеру. Серед техногенних НС першість належить пожежам, вибухам, аваріям на електроенергетичних системах та аваріям на транспорті. Серед НС природного характеру першість належить метеорологічним небезпечним явищам. пожежам в природних екосистемах та отруєнням людей.

Розглянемо характер поділу території України за кількістю виникнення НС, кількістю загиблих та постраждалих в НС. Найбільш небезпечними в 1998-1999 р. були наступні адміністративно-територіальні одиниці України: Донецька, Одеська, Луганська, Дніпропетровська, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Кіровоградська, Львівська області, Автономна республіка Крим та м. Київ. Останнім часом з'явилась деяка стабілізація ситуації з техногенно-природною безпекою в Україні. Після різкого зросту у 1996 р. і особливо у 1997 р., тепер можна спостерігати зменшення кількості НС. Так, у 1998 р. в порівнянні з 1997 р. кількість НС техногенного характеру зменшилася на 13%, але збільшилася кількість НС природного характеру на 12,5%, у 1999 р., в порівнянні з 1998 р., зменшилась кількість як НС техногенного, так і НС природного характеру. Так, в порівнянні з 1998 р., кількість НС техногенного характеру зменшилась на 32%, кількість природних НС зменшилась на 47%. Зменшилась також кількість загиблих на 43%, та постраждалих на 45%. Спостерігається зменшення НС загальнодержавного та регіонального рівнів.

Дуже негативні прогнози щодо стану техногенної та природної безпеки у найближчий час дає в своїй монографії Л.С. Кісельов [2]. Він розглядаючи геліофізичний вплив на кількість злочинів та НС, приходить до висновку, що з періодом в 9-11 років в залежності від періодів сонячної активності трапляється сплеск кількості НС природного та техногенного характеру, а також різних небезпечних явищ соціального характеру, у тому числі злочинів і цей небезпечний період триває декілька років. За висловками багатьох науковців, в 2000-2005 рр. почнеться наступний небезпечний період [3, с.46–47].

Викликає інтерес аналіз статистичних даних щодо участі працівників ОВС в діяльності по локалізації та ліквідації наслідків НС. За даними МНС України, у 1999 р. працівники ОВС брали участь разом з іншими держав-

ними органами у таких заходах 79 разів та 48 разів самостійно. Основну частину НС у заходах по ліквідації яких брали участь працівники ОВС, склали аномальні явища техногенного характеру, що становить 73% від загальної кількості, серед них: пожежі 34%, виявлення застарілих боєприпасів 29%, аварії на транспорті 6%, аварії з викидом СДОР 3%. Участь ОВС у рятувальних та аварійних заходах в умовах НС природного характеру склали всього 6%, серед них основна частина – це гідрологічні та метеорологічні небезпечні явища. За даними МНС в загальній кількості представників усіх державних органів, що брали участь у таких заходах, працівники ОВС склали 46%. Автор за журналом «Надзвичайна ситуація» за 1999 р. провів контент-аналіз щодо участі ОВС в заходах по ліквідації наслідків НС. В 12 номерах журналу описуються 62 випадки НС техногенного та природного характеру, в 26 випадках, що складає приблизно 42% від загальної кількості, вказується на участь працівників ОВС в проведенні заходів у названих умовах. Все це свідчить про велику роль, яку відіграють органи та підрозділи внутрішніх справ у заходах, що проводяться в особливих умовах, викликаних аномальними явищами техногенного та природного характеру. Як показує досвід, працівники ОВС, в силу специфіки їх повноважень, починають працювати першими в зоні виникнення аномального явища техногенного та природного характеру [4; 5; 6]. Таким чином, проведений аналіз показує, що такі умови є не винятком, а реалією сучасного життя працівника ОВС, тому потрібно більш ретельно увагу приділяти питанням підготовки особового складу ОВС до дій в особливих умовах, викликаних аномальними явищами техногенного і природного характеру.

Щоб проаналізувати стан підготовки особового складу ОВС до дій в цих умовах, автор провів анкетне опитування серед особового складу УМВС України в Харківській області, УМВС України в Закарпатській області, а також серед працівників ОВС, що проходили навчання за заочною формою в Університеті внутрішніх справ (м. Харків) і в філіалах в м. Євпаторія та в м. Суми. Розмір вибірки, яка необхідна для анкетного опитування, становив 401 особи. Ця кількість була необхідна для того, щоб помилка не була більшою за 10%, при генеральній сукупності більш, ніж 100000 одиниць [7]. Безпосередньому проведенню анкетування передувало експертне опитування та пілотажне анкетування. Ці методи допомогли оптимізувати та скоординувати питання анкети, вказати на її слабкі місця та прогалини. У пілотажному анкетному опитуванні було задіяно 86 працівників ОВС. Все це дозволяє говорити про достовірність отриманих результатів, їх наукову обґрунтованість.

Серед респондентів основну частину склали: представники слідчих підрозділів – 38%, карного розшуку – 20% та відділів дільничних інспекторів міліції – 12%. Були представлені майже усі галузеві служби: представники ДСБЕЗ склали – 4%, інші відділи кримінальної міліції – 7%, ДАІ – 6%, ДСО – 5%, ДПО – 2%, штаби та чергові частини – 2%, спеціальні підрозді-

ли – 1%, інші працівники ОВС – 3%. Серед опитаних 78% брали участь у заходах ОВС в названих умовах 1-2 рази, 4% 2-5 разів, та більше 5 разів 18% опитаних. Представники молодшого начальницького складу, серед опитаних склали –5%, середнього начальницького складу – 91% та старшого начальницького складу – 4%. За освітнім рівнем респонденти розподілилися так: 49% мають середню освіту, 16% мають вищу освіту та 35% мають незакінчену вищу освіту, тобто зараз навчаються в вузі.

Результати анкетування показали, що найбільший вплив на діяльність особового складу ОВС в особливих умовах, викликаних аномальними явищами техногенного і природного характеру, здійснюють наступні фактори: відсутність належної правової бази, що регулює діяльність ОВС в таких умовах – 71%, нестача інформації про явище – 61%, відсутність зв'язку – 34%, некваліфіковане керівництво заходами – 51%, недостатній рівень своєї кваліфікації – 11%, відсутність спеціальних технічних засобів і потрібного матеріально-технічного забезпечення – 73%, недостатня психологічна підготовка особового складу до дій в таких умовах – 31%.

Відносно запитання, де саме респонденти отримали знання про особливості роботи в названих умовах, 60% відповіли, що отримали відповідні знання під час навчання у вузі МВС, 61% – на заняттях з службової підготовки, 53% – шляхом самостійного вивчення літератури, 38% – з інструктажів наряд, що проводилися безпосередньо перед виконанням заходів та 38% здобули знання під час самої роботи в названих умовах.

На запитання « Чи досить було знань для бездоганного виконання завдань?», 16% відповіли «так» і 58% відповіли «ні». Майже 80% респондентів зазначили, що їм не вистачає необхідних знань, вони б хотіли підвищити свій професійний рівень щодо діяльності в особливих умовах.

Із загального переліку завдань, які вирішуються працівниками ОВС в названих умовах, 71% респондентів зазначили, що займалися своїми безпосередніми посадовими обов'язками, 46% були задіяні у заходах по охороні громадського порядку, 39% чергували в ОВС та 9% займалися аварійно-рятувальними роботами.

Серед обставин, що сприяли недолікам при проведенні заходів ОВС в названих умовах більшість респондентів – 56% – назвали недоліки щодо взаємодії з місцевими органами державної влади, недоліки щодо взаємодії з населенням – 52% респондентів, недостатню організацію заходів з боку ОВС – 46% опитаних.

Розглядаючи напрями удосконалення заходів ОВС в таких умовах, 57% опитаних необхідність змінити систему прогнозування НС, 56% відмітили необхідність змінити систему підготовки ОВС до дій в таких умовах. Серед заходів, направлених на удосконалення правової регламентації діяльності ОВС в названих умовах, 70% відповідей припадає на законодавче закріплення питань щодо широкого залучення громадськості до справи по охороні громадського порядку в особливих умовах, викликаних аномаль-

ними явищами техногенного і природного характеру, 62% відповідей – на необхідність створення єдиного комплексного нормативно-правового акту, який би регламентував діяльність ОВС в означених умовах. Більшість респондентів (65%) відмітили необхідність створення посадової інструкції кожному працівнику ОВС щодо дій в таких умовах. Тільки 57% опитаних, під час своєї служби в ОВС, брали участь в навчаннях ОВС щодо діяльності в особливих умовах, викликаних аномальними явищами техногенного і природного характеру. 61% респондентів відповіли, що не знайомі з планом ОВС щодо дій в названих умовах. Кожен з опитаних за час своєї служби в ОВС надавав медичну допомогу в середньому 7 раз, 32% оцінюють надану ними медичну допомогу як некваліфіковану.

Респондентами були визначені наступні принципи, на яких повинна будуватися підготовка працівників ОВС до дій в названих умовах: особиста участь керівників в підготовці особового складу – 54%, плановірність – 77%, організація та контроль – 52%, зв'язок підготовки з розробленими планами і зворотній вплив навчально-тренувального процесу на удосконалення планів – 75%, диференційований підхід до підготовки разом з груповими формами – 73%, завчасність – 61%, стимулювання професійного росту та освоєння суміжних спеціальностей – 29%.

Таким чином, приведені в цій статті результати соціологічного дослідження щодо підготовки особового складу ОВС до дій в особливих умовах, викликаних аномальними явищами техногенного та природного характеру, показали характерні недоліки та шляхи удосконалення системи такої підготовки, визначені самими працівниками ОВС. Отримані результати можуть стати важливим підґрунтям для подальшого реформування системи підготовки особового складу ОВС до дій в названих умовах.

Список літератури:

1. Постанова Кабінету Міністрів України №1099 «Про порядок класифікації надзвичайних ситуацій» // Офіційний вісник України. 1998. №28. Ст. 1062.
2. Киселев С.Л. Гелиогеофизическое прогнозирование преступности и чрезвычайных ситуаций. М.
3. Багнюк В. На межі третього тисячоліття // Надзвичайна ситуація. 1999. №10.
4. Ашгабатська трагедія // Надзвичайна ситуація. 1998. №9.
5. МВД: подвиг в Чернобыле (управление силами й средствами органов внутренних дел и внутренних войск в период ликвидации последствий катастрофы на ЧАЭС). Сборник статей. М., 1997.
6. Полуянов В.П., Кузніченко С.О. Місце та роль органів внутрішніх справ у ліквідації наслідків НС природного характеру (На прикладі катастрофічного наводку 1998 року в Закарпатській області) // Вісник УніВС. 1999. Вип.5.
7. Джарол Б Мангейм, Ричард К Рич. Политология, методы исследования. М., 1997.

Надійшла до редколегії 25.09.2000